

Colofon

De Steltkluut

Uitgave van Natuurbeschermingsvereniging "De Steltkluut" verschijnt 4x per jaar. Overname is toegestaan, mits bronvermelding. Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikelen.

Contributie 2014

De contributie bedraagt € 20,00.
Betalingen op rekeningnummer
Iban: NL81 RABO 0136605540EUR
Bic: RABONL2U
t.n.v.
Natuurbechermingsvereniging De Steltkluut

Adresgegevens:

Postbus 319, 4530 AH Terneuzen
www.steltkluut.nl
info@steltkluut.nl

Contactadressen Werkgroepen

Planologie

A. Paauwe
G.v.d. Nissestraat 48, 4543AE Zaamslag

Vogels

A. Wieland
Liniestraat 13, 4561 ZS Hulst
0114-317026

Landschapsbeheer / Bomen

L. Calle
Walstraat 7, 4531 ED Terneuzen
0115-617416

Planten

P. Maas
Rembrandtlaan 11, 4532 HP Terneuzen
0115-617004

Insecten

J. de Bakker
Past. Willemsstraat 5, 4586 AJ Lamswaarde
0114-690482

Jeugd

M. Spruyt
Notendijksepad 2, 4583 SZ Terhole
0114-314280
jeugdgroep@steltkluut.nl

Inhoud

Steltkluut

In de schijnwerper	2
Tuinvogeltelling / Birdwatch	3
Veldwaarnemingen	4 - 5
Familiedag	6 - 7
De vos in Saefthinge	8 - 9
Energie sparen	10
Zeeuwse Vogelaarsdag 2013	11
Verslag roofvogelnestkartering	12
Basters drijfslak	13-15

t Stekkertje

Speuren naar sporen	1
Diertjes in de winter/ schuilhut bouwen	2
Zomaar een winterse dag ...	3
Natuurnieuws	4
Natuurwerkdag 2013	5
Onder de loep- De gans	6 - 7

Bestuur:

A. Paauwe, voorzitter
voorzitter@steltkluut.nl
L. Calle, secretaris
secretaris@steltkluut.nl
W. Wisse, penningmeester
penningmeester@steltkluut.nl
Leden
K. Rijk,
R. Kregting,
P. Calle

Redactie: redactie@steltkluut.nl

Website: webmaster@steltkluut.nl
B. de Maat

Excursies: excursies@steltkluut.nl

Verenigingsruimte:

Walstraat 7, 4531 ED Terneuzen
0115-61 74 16
openingstijden: woensdag 10:30-17:00 uur
zaterdag 10:30-16:00 uur

ISSN 1875-1385

Uiterste inleverdatum voor de kopij: 01-02-2014

Samen eigen

Foto: Fien en Fonny - Rob Kregting

Dit keer is het niet de bijzondere ligging van het huis, maar de vorm. Fien Bussens (1951, Sint Jansteen) en Fonny Roels (1948, Hulst) wonen samen en apart. "Is dat uniek? We hebben gewoon allebei de ruimte voor onze eigen hobby's." Fien was managementassistente bij het ROC, ze stopte een jaar geleden met werken. Fonny werkte meer dan veertig jaar, vooral als monteur van gasstations bij Delta. "Zo kent hij heel Zeeuws-Vlaanderen op zijn duimpje."

"Hoe we de Steltkluut hebben leren kennen? Ik (Fonny) ben al zo'n 35 jaar lid. Eigenlijk gewoon uit interesse, interesse voor de natuur. Op school werd dat al besproken toen." "En ik (Fien) ben via Fonny met de Steltkluut in contact gekomen." "We deden en doen nog steeds mee aan excursies, vooral van de insectenwerkgroep. En vroeger de paddenstoelen, met Lucien Noens. Vier jaar geleden heb ik de cursus voor IVN-gids gevolgd. Nu zit ik vaak in het waterwingebied van Sint Jansteen. Daar leid ik bijvoorbeeld klassen met schoolkinderen rond. Ik help regelmatig met het inzaaien

en het onderhoud van de reservatakkers voor Landschapsbeheer. En ik ben betrokken bij de aanleg en het onderhoud van het wandelpadennetwerk in Zeeuws-Vlaanderen, tussen de linies en de krekken, samen met Paul Steijaart. En tenslotte hielp ik mee met de aanleg van het Steenpad." Fien: "Ik doe niet zoveel als Fonny hoor. Ik doe het een en ander voor Alex Wieland. En ik organiseer graag. Zo ben ik graag actief in het netwerk van directiesecretaresses, dat heel goed draait. De Ledendag van de Steltkluut was een idee van Fonny."

"Mijn idee was om de leden te zien, om die mensen samen te brengen. En dat is aardig gelukt. In de loop van de dag zijn er wel zo'n tweehonderd mensen geweest!"

"Of we nog adviezen hebben voor de Steltkluut? Hoe zou je de betrokkenheid van de werkgroepen kunnen vergroten? De planologiegroep en de andere werkgroepen zouden zich meer kunnen presenteren op de ledenvergaderingen. Dan zouden er misschien meer mensen naar die vergaderingen kunnen komen. We bewonderen de mensen die zich al jarenlang inzetten voor de vereniging. Want de meeste leden zijn gewoon sympathisant. We zouden het misschien een keer moeten hebben over wat we in de toekomst willen met de vereniging."

"Hoe we aan dat bijenhotel komen in de tuin? We hebben dat een keer in Axel gezien, en hebben het gewoon nagebouwd. Het zit nu helemaal vol. Je hebt er wel een goede tuin voor nodig."

En die hebben Fien en Fonny, samen.

Rob Kregting

Contributie 2014

Bij deze verzoeken we om de contributie voor 2014 over te maken. Er worden om kosten te sparen geen acceptgiro's meer gestuurd.

De minimum-contributie voor 2014 bedraagt 20 Euro.

Een hoger bedrag is welkom.

Graag voor 1 februari 2014 betalen via rekeningnummer:

IBAN: NL81RABO0136605540 Bic: RABONL2U

t.n.v. Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut

Bij voorbaat dank.

Doe je ook mee aan de Nationale Tuinvogeltelling 2014?

Deze winter kun je weer meedoen door te tellen op zaterdag 18 of zondag 19 januari 2014. Op de site van de vogelbescherming (<http://www.tuinvogeltelling.nl>) vindt je veel nuttige informatie over hoe je moet tellen, hoe je vogels kunnen voeren, welke soorten je kunt zien, de resultaten van vorig jaar en nog veel meer. Door mee te doen help je de vogelbescherming te weten te komen welke vogelsoorten er allemaal in de winter in

Nederland zijn en hoeveel er zijn. Iedereen kan er aan meedoen. Ook leuk is de telling te doen vanuit een zelfgemaakte hut zodat je de vogels goed van dichtbij kunt bekijken, spannend hoor. Je moet dan wel heel stil zijn, zorg dat je warme kleren aan hebt, want van stilzitten krijg je het snel koud. In een ander stukje van het Stekkertje kun je lezen hoe je eenvoudig zelf een dergelijk hut kunt maken. Veel succes met de telling.

Euro Birdwatch 5 oktober 2013

Tijdens de Euro Birdwatch heeft De Steltkluut dit jaar weer geteld op 3 locaties, 't Hellegat, de kijkhut bij Saeftinghe en bij de Margarethapolder. Er is geteld vanaf 7.30 tot 13.00 uur door 22 tellers. Dit jaar bestond onze telpost 5 jaar. In het vorige nummer van de Steltkluut heb ik u daar al over geïnformeerd en voorzien van de getallen. Een van onze gewaardeerde medetellers, Alex van Herrewege, heeft dit heuglijke feit aangepakt om me te verrassen met een prachtige zelfgemaakte fruitschaal van aardewerk. De schaal is prachtig gedecoreerd met enkele vliegende vogels. En aan de achterkant zijn alle tellers die meer dan 5 keer hebben geteld vereeuwigd. Alex erg creatief, nogmaals bedankt namens de hele crew.

Foto: schaal - Bert van Broekhoven

Foto: Zwarte Ibis - Alex v Herrewege

Net als vorig jaar was het helaas geen superdag tijdens de Birdwacht, de aantallen (370.500) voor heel Nederland waren zelfs nog lager dan vorig jaar (373.600) toen het in een groot deel van Nederland mistig was. Er was slechts weinig zichtbare trek. Omdat we kort

voor de teldag hadden geconstateerd dat er een slaapplek van Kleine Zilverreigers was in de Margarethapolder zijn enkelen al in het donker begonnen met tellen. Dat resulteerde in een mooi aantal van 6 Kleine Zilverreigers. Ook het aantal slapende Spreeuwen was met 7000 fors te noemen deze ochtend.

De resultaten:

In totaal hebben we op de 3 telposten geteld met 22 personen. Er zijn 82 verschillende soorten vogels en een gewone Zeehond waargenomen. Het totale aantal vogels was 12724 (7000 meer dan in 2012).

Verrassing van de dag een heuse Zwarte Ibis

Rond 9.15 hoorde ik Alex twijfelend zeggen, "Is dat niet een Zwarte Ibis die daar komt aanvliegen?" De vogel landde buitendijks bij de vloedlijn en was omdat het bijna eb was helaas best ver weg. Met de telescopen was de Zwarte Ibis, voor mij een heuse nieuwe soort, prima te bekijken. Lang heeft hij er helaas niet gezeten. Na 15 minuten vloog hij af richting 't Hellegat. Hiernaast het bewijs, een foto gemaakt door de ontdekker Alex van Herrewege, tevens de maker van de fruitschaal.

Alle resultaten zijn te vinden op www.trek-tellen.nl en op www.vogelbescherming.nl.

Bert van Broekhoven

In onderstaand overzicht zijn alleen bijzondere waarnemingen van vogels vermeld.

Regio: Midden en Oost Zeeuws-Vlaanderen (vanaf grofweg het Paulinaschor tot en met Saeftinghe).

Nieuwe meldingen: Nieuwe meldingen kunt u sturen naar bertusbvb@gmail.com. De voorkeur gaat uit naar registratie via www.waarneming.nl. Bij de waarnemingen vermelden: datum, aantal, leeftijd, geslacht, ter plaatse of overtrekkend en dergelijke.

Gebruikte afkortingen: Diverse waarnemers = **Div.wrns**, Braakman-Noord **BN**, Braakman-Zuid **BZ**, Telpost Margarethapolder **TELM**, Telpost 't Hellegat **TELH**, Autriche Polder **AP**, Verdrongen Land van Saeftinghe **VLVS**, Groot Eiland **GE**, Paulinaschor **PS**.

In onderstaand overzicht zijn alleen bijzondere waarnemingen van vogels vermeld. Vanaf juli 2013 zullen de vogels op alfabetisch volgorde worden gepresenteerd, dus niet meer op soortgroepen zoals voorheen.

2 Appelvinken werden door Pepijn en Lucien Calle gezien op 12-7 in de Clingse Bossen. In de periode 17-7 tot 8-9 zag Edward Neve regelmatig een **Bonte Vliegenvanger** in Terneuzen. Overige meldingen: op 10-8 (1) in St Jansteen (HN), op 16-8 (2) in Terneuzen (BvB), op 19-8 (1) in Terneuzen (MC), en op 20-8 (1) in de Clingse Bossen (TJ). 2 meldingen van de **Braamsluiper**, op 2-7 (1) bij Hoek (PM) en op 20-7 (1) in de Clingse Bossen (HN). De **Casarca**, een niet alledaagse soort, is gezien op 3-8 (2) in VLVS (HdV), op 10-8 (1) op de Westerschelde (HC), op 14-8 (1) bij VLVS (GT) en op 2-9 (2) bij TELM (BvB). Slechts 2 locaties met de **Cetti's Zanger**. Op 7-7 en 16-7 (1) bij Spui (BvB, KK) en op 14-9

(1) bij GE (LB). Overtrekkende **Duinpiepers** werden alleen vanaf TELM gemeld. Op 8-9 (3) (AvG, HM, BvB) en op 21-9 (1) (HM, BvB). Twee meldingen van de **Dwergmeeuw**, bij AP (1) op 10-7 (LB) en bij Ossensisse (1) op 20-7 (VdB). **Dwergsterns** werden zoals gebruikelijk alleen bij de Westerschelde gezien. Op 27-7 (3) bij de Lage Springer (TdK), op 9-8 (3) en 10-8 (3) bij Ossensisse (HB, HN) en op 14-9 (2) bij TELM (BvB). De zeldzame **Europese Kanarie** werd op 28-8 bij Zuiddorpe gezien door LB en YP. Slechts 1 melding van de **Geelgors**, die werd op 7-7 bij Hoek waargenomen door LvdV. Op 12-7 en 17-7 zag LB een **Geelpootmeeuw**, betrof waarschijnlijk hetzelfde exemplaar. De **Graszanger** werd alleen in VLVS waargenomen in de periode van 10-7 tot 25-8, tot maximaal 6 stuks (div.wrns). Enkele meldingen van de **Grauwe Kiekendief**. Op 7-7 (1) bij AP (LB), op 19-8 (1) bij Hoek (HC), op 23-8 (1) bij AP (YP), en op 28-9 tot 29-9 (1) bij VLVS (AvdW, HN). In de periode 7-7 tot 22-9 werden op de Westerschelde bij TELM en Ossensisse tot maximaal 18 **Grote Sterns** gezien (BvB, HM, HB, MvB, ED, AW, BV). De **Havik** begint vaste voet op Zeeuws Vlaanderen te krijgen. De waarnemingen; op 4-7 (1) bij Clinge (HB), op 13-7 (1) bij BN (MC), op 13-7 (1) bij GE (RR), op 13-8 (1) bij Hoek (HC), op 24-8 (1) bij Hoek (MC), op 25-8 en 7-9 (1) bij VLVS en als laatste op 20-9 (1) bij Zaamslagveer (JK). Bij de Put van Emmery (Axel) zag LB op 29-9 een **Kleine Bonte Specht**. **Kleine Strandlopers** werden zoals gebruikelijk regelmatig gezien bij AP. In de periode 23-7 tot 22-9 werden er maximaal 6 gezien (LB, YP, RR, WDB). Ook meldingen van 2 andere locaties: op 27-8 (11) in VLVS (HB) en op 2-9 (1) bij TELM (BvB). De **Kraanvogel** die in juni bij Axel aanwezig was is daar nog gezien tot 16-7 (RB, LB, RR, KK). **Krombekstrandlopers** ook weer op de gebruikelijk locaties. In de

Foto: Rosse Grutto - Bert van Broekhoven

periode van 27-8 tot 19-9 tot maximaal 8 bij AP (LB, YP, HH, HN), op 4-9 en 7-9 (1) bij Ossensisse (BvB, HN), op 8-9 (1) bij de Spaarbekken Braakman (HC) en op 13-9 (1) in VLVS (MJ). **Kruisbekken** werden vooral overvliegend waargenomen tot maximaal 7 bij Terneuzen, Hulst, VLVS, AP, Sas v. Gent, Kapellebrug, Braakman, St Jansteen, Axel en Zuiddorpe (div.wrns). Past mooi in de invasie die in heel Nederland is waargenomen dit najaar. Geen alledaagse soort, de **Kwak**, is 2 keer gemeld door MS. De 1e op 4-8 bij Kloosterzande en de 2e op 18-8 bij Hengstdijk. Zeer waarschijnlijk dezelfde vogel. Een overtrekkende **Morinelplevier** werd waargenomen op 6-9 bij TELM (BvB). Een erg vroege **Nonnetje**, een vrouw, was op 22-9 al aanwezig bij AP (LB, WdB). Een bijzondere waarneming is de **Poelruiter** die op 22-9 bij VLVS gezien werd (GS). Enkele meldingen van de **Purperreiger**; op 11-7 (1) bij TELM (MS), op 10-8 (1) bij Hulst (HC), op 14-8 (1) bij Emmadorp (BvdH, WH), op 24-8 (1) en 25-8 (1) bij Kloosterzande (HB, MS), op 25-8 (1) bij Emmadorp (HB, MJ), op 31-8 (1) bij Axel (EM), op 13-9 (1) bij Emmadorp (MJ) en op 26-9 (1) bij GE (HB). Slecht 3 meldingen van de **Rode Wouw**; op 25-7 (1) bij Hengstdijk (RB, JB), op 8-8 (1) bij Hulst (RH) en op 7-9 (1) bij VLVS (AvdW, HL). Alle meldingen van de **Rotgans** komen van de Westerschelde, mogelijk dezelfde. Tussen 10-8 en 29-9 zijn er 1-7 gezien (HC, MJ, MvB, BvB, HM). Een **Slangenarend** werd op 2-8 gezien bij BN door RF. Tussen 5-8 en 13-9 zijn bij AP 1-7 **Sneeuwgans** gezien (div.wrns). Zeer bijzonder is de melding van RR die op 20-7 bij Axel een **Sporenkievit** overtrekkend heeft waargenomen. De **Steltkluit** bij Ossensisse was nog steeds aanwezig is herhaaldelijk waargenomen in de periode 7-7 tot 25-9 (div.wrns). Een **Steppiekiekendief** is gemeld vanuit VLVS en wel op 22-9 vlak bij de vogelkijkhut (PR). Tussen 7-7 en 19-8 zijn 1-4 **Strandplevieren** gezien bij Ossensisse (HN, AN, LB, HB, MVB). 4 meldingen van de **Visarend**; op 25-8 (2) bij VLVS (GS, HB, MJ), op 15-9 (1) bij Kloosterzande (HB), op 20-9 (1) bij GE (HB) en op 21-9 (1) bij TELM (BvB,

HM). De onopvallende **Vuurgoudhaan** (3) is gemeld door HB bij St Jansteen. Op 17-8 werd op het vogelringstation in VLVS door KM een niet alledaagse **Waterrietzanger** gevangen en geringd. Opvallend veel meldingen van **Wespendieven** dit kwartaal. Op 5-7 (1) bij Koewacht (PM), op 6-7 (1) bij VLVS (HB), op 31-7 (1) bij Axel (LB), op 6-8 (4) bij Emmadorp (HB), op 8-8 (1) bij Zuiddorpe (LB), op 10-8 (1) bij Koewacht (HC), tussen 18-8 en 2-9 (2) bij Nieuwemolen (HC, LB) het betrof hier een broedgeval, op 6-9 (1) bij Axel (LB), op 8-9 (1) bij BN (HC, HM), op 13-9 (1) bij Canisvliet (FT), op 14-9 (1) bij Zaamslag (BvB) en op 21-9 (1) bij Eiland van Meijer (AD). 2 locaties met **Zomertaling**. Van 23-7 tot 26-8 maximaal 7 bij AP (LB, HC) en op 14-8 (6) overvliegend bij Zandberg (HB). Op 25-8 en 26-8 was er een **Zwarte Ooievaar** aanwezig in VLVS (PR, WD). Op 10-7 zag LB bij AP een wel erg vroege adulte **Zwarte Stern**, zeldzaam voor onze regio. Een 2e Zwarte Stern was bij AP aanwezig van 28-8 tot 8-9 (LB, HH, AW, YP)

Hieronder volgen de namen van de mensen, van wie ik gegevens heb verwerkt in bovenstaande. De afkortingen zijn in de tekst verwerkt.

P Beeke (PB), L Bekaert (LB), V d Boer (VdB), J Bijsterbosch (JB), R Bijsterbosch (RB), A d Bliet (AdB), W de Block (WdB), E Blommestijn (EB), J Bokelaar (JB), R Bouwens (RB), H vd Brand (HvdB), B v Broekhoven (BvB), Bun (HB), M v Bunderen (MvB), L Calle (LC), P Calle (PC), M Capello (MCa), H Castelijns (HC), W Deloddere (WD), A Delzenne (AD), E Drijvers (ED), A v Ghyseghem, (AvG), J Goedbloed (JG), W Hermus (WH), H Hiel (HH), B vd Hoek (BvdH), R d'Hondt (RH), T Jansen (TJ), M Jeurissen (MJ), P de Jong (PdJ), P Julsing (PJ), T de Koe (TdK), J Koliijn (JK), K Kuiper (KK), G Lefranc (GL), P Maas (PM), B d Maat (BdM), K Minnaar (KM), H Molenaar (HM), M Moncousin (MM), E Neve (EN), H Nijskens (HN), A Nijssen (AN), L Persijn (LP), Y Pieters (YP), R Remmerts (RR), P Roelandt (PR), C Rozeelaar (CR), G Smet (GS), W de Smet (WdS), M Sponselee (MS), A Strootman (AS), G Tanis (GT), H Tetteroo (HT), F Tombeur (FT), L vd Vaart (LvdV), S vd Veeken (SvdV), R Verhoosel (RV), H de Vries (HdV), B Vroegindewij (BV), A vd Wiel (AvdW), A Wieland (AW).

Bert van Broekhoven

Familiedag Steltkluit 28 september

Wat hadden we een mooie dag uitgekozen! Al weken prachtig weer en ook op zaterdag 28 september stond het zonnetje aan een stralend blauwe lucht. Dat belooft een mooie dag te worden met een grote variatie aan activiteiten.

Met een groepje van 20 vertrok Alex voor de patrijzenexcursie richting de reservaatkokers, het biotoop waar de patrijzen zich goed thuis voelen. Bij terugkeer was er koffie en hele mooie en lekkere patrijzenkoekjes, gebakken

door Jos Kroes met meel van de Zeeuwse Witte. Jos en Lucile waren er ook met informatie over biologisch tuinieren en de Vereniging voor Ecologische Leef- en Teelwijze (VELT). Mensen die meer willen weten over biologisch tuinieren kunnen mailen naar lucile@live.nl

Om 12.00 uur waren alle kramen ingericht. Vertegenwoordigd waren de Steltkluit, het Zeeuwse Landschap en informatie over Het Steenpad, een route rond St. Jansteen die deels door het waterwingebied loopt. Op deze route staan 8 grote keien (denk aan Obelix) met een ijzeren ring met een tekst eromheen. Naar verwachting wordt deze route officieel geopend in het voorjaar. Bij het kraam met informatie was op een filmpje te zien hoe de vrijwilligers de ringen om de stenen plaatsten. Dat was echt precisiewerk! Tegen 13.00 uur vertrok een klein groepje voor een korte excursie door het bos. Zij

kwamen daar al de huifkar tegen waarin zo'n 10 bezoekers op weg waren naar de reservaatkokers. De akker werd gereed gemaakt door een trekker waarna Alex met vrijwilligers het land met de hand inzaaiden. Het was mooi om te zien hoe één van hen afwisselend met de linker- en de rechterhand zaaide. Daarna gingen de trekpaarden het zaad omwerken.

Enkele bezoekers stonden er met heimwee naar te kijken. Op de akkers wordt onder andere Zeeuwse Witte en spelt gezaaid, dat later verwerkt kan worden in meel voor brood en koekjes. Het meel is op zondagmiddag te koop in de molen van Hulst.

Ondertussen was het in en om de tent druk geworden. 8 enthousiaste mensen stonden klaar om te vertrekken naar de fotohut in het bos bij Clinge. Timo Jansen ontving hen op de parkeerplaats aan de Molenstraat,

waarna ze samen door het bos en via een droge sloot naar de boshut liepen, die zo onopvallend ligt dat geen van de bezoekers de hut vanaf 20 meter kon zien. Een mini-expositie liet zien wat er zoal met de fotolens te vangen is. Ook kregen de bezoekers uitleg

over de werkwijze en apparatuur. Doordat het best wel rumoerig was, lieten de vogels zich niet voor de lens zien. Heb je interesse? timojansen@zeelandnet.nl. Zie ook <https://www.facebook.com/natuur.pareltjes>.

In het bos was Lucien met vrijwilligers begonnen met het terugsnoeien van vogelkokers. Rond 15.00 uur begon de speurtocht voor de jeugd. Een leuk groepje van 8 kinderen ging met Anja op zoek naar interessante vondsten. Eén van de kinderen vond een 6 centimeter grote rups. Hij ging samen met Joop Reijnders

de rups determineren. De Jopen hadden een vlinderval gezet en bomen ingesmeerd met een goedje waar nachtvinders op af komen. Het resultaat ervan werd door de mannen op naam gebracht. Een flinke klus! Met zijn drieën hebben de heren, Eddy was intussen ook gekomen, zitten puzzelen op een koolbandspanner.

Voor de kleintjes met papa's en mama's was er een kabouterpad rond de tent uitgezet. Er waren wel wat kabouterjes die hieraan meededen. Maar het aller-leukste kwam daarna: pannenkoeken bakken van dat lekkere Zeeuwse meel! Anja en Johanna bakten de ene pannenkoek na de andere, die niet alleen de jeugd goed smaakte, maar waar

ook de volwassenen van smulden. Ze waren echt heerlijk!

De huifkar was ondertussen met de laatste mensen van de akkers teruggekomen en stilletjes werd het minder druk in de tent.

Om 20.00 uur startte er nog een avondexcursie waar zo'n 14 mensen aan deelnamen. Het was een zeer geslaagde dag. Bij de akkers zijn zeker 85 mensen geweest en in de tent zo'n 200 bezoekers. Dit resultaat kon alleen bereikt worden door de inzet van alle vrijwilligers, op- en afbouwers van tent en de mensen die bereid waren met een kraampje te komen staan. Allemaal bedankt!

Fien Bussens

De opkomst van de vos in Saeftinghe

Het Verdrongen Land van Saeftinghe is 35 km² groot en daarmee het grootste brakwaterschor van Europa. Het getijdeverschil varieert gewoonlijk tussen de 4-5,5 meter met uitschieters naar 7 meter. Circa 2.500 ha van het gebied bestaat uit schor begroeid met vegetatie. Ongeveer 1000 ha bestaat uit geulen en platen. Op enkele dammen en hoogwatervluchtplaatsen na, staat het gebied jaarlijks meerdere malen onder water. Sinds 2004 worden er vossen in Saeftinghe waargenomen. In eerste instantie werd het gebied alleen als foerageergebied gebruikt. Later (2008) werden er burchten in kunstmatige hoogwatervrije locaties gegraven (dammen). Vermoedelijk hebben nakomelingen van deze vossen zich (eerste burchtvondst 2011, maar vermoedelijk al eerder) vervolgens op natuurlijke locaties (hoge oeverwallen) diep in het schor gevestigd. Momenteel lijkt het gebied qua vossen-territoria redelijk verzadigd te zijn.

Aan de hand van de gevonden burchten en veldwaarnemingen werd de vossenstand in Saeftinghe tijdens het broedseizoen van 2012 tussen 16 en 32 volwassen vossen geschat.

Ecologie van "de schorrenvos"

Vossen zijn echte opportunisten; slimme dieren die in een breed scala aan biotopen kunnen leven waaronder steden, bergen, toendra's, moerassen, woestijnen en landbouwgebieden. In dit licht is het dan ook weinig verwonderlijk dat zij ook Het verdrongen Land van Saeftinghe gebruiken als nieuw leefgebied. Enerzijds kan geredeneerd worden dat de vossenstand nu onnatuurlijk hoog is als gevolg van de kunstmatige hoogwatervrije plekken. Anderzijds kan geredeneerd worden dat in een echte natuurlijke situatie het risico op verdrinken vele malen kleiner zou zijn geweest. Van nature had de Schelde een veel groter overstromingsgebied waardoor hoogwaterpieken toen minder vaak voorkwamen. De aanwezigheid van burchten op oeverwallen geeft i.i.g. aan dat ze de

hoogwatervrije plekken niet perse nodig hebben om er te kunnen overleven. Alle burchten liggen wel in de hoogste oeverwallen die bij de meeste springtijden toch ook droog blijven. Toch is het leven hier niet zonder gevaar, zo verdrongen in 2012 zowel jongen als volwassen vossen in het schor tijdens springtij (med. M. Buise). De territoria die vrij komen worden echter weer snel gevuld door (jonge) vossen van de hoogwatervrije burchten of van elders. Er is in Saeftinghe zoveel voedsel (o.a. eieren, jonge en broedende vogels, aas en konijnen) beschikbaar dat deze oppertunisten het gevaar van hoog water op de koop toe nemen. Bij laag water lopen vossen veel in de geulen, hier kunnen ze met weinig moeite grote afstanden afleggen. Ook begraasde delen, dammen en excursiepaden worden intensief belopen. Gezien de zeer beperkte vossenactiviteit in 2004 en de intensieve in 2012 kunnen we aan de hand van de broedvogelgegevens van die jaren een voorzichtige inschatting maken van het "voseffect" op broedvogels. Hieruit blijkt dat met er met name een effect is op vrij opvallende bodembroeders als de ganzen, eenden, meeuwen en soorten als waterhoen en meerkoet. Van sommige soorten is te zien dat de vos een groot effect heeft op de aantallen én op de keuzen van hun nestlocatie. Zo heeft een deel van deze soorten zich naar de buitenrand (vosarme deel) van Saeftinghe verplaatst. Van het broedsucces zijn te weinig gegevens bekend om betrouwbare uitspraken te kunnen doen. Wat wel naar voren komt is dat veel legsels van grauwe ganzen (vermoedelijk meer dan 80%) al in de broedfase mislukken. Voor een aanzienlijk deel lijkt het om vossenpredatie te gaan. Er werden zelfs regelmatig door vossen dood gebeten volwassen grauwe ganzen nabij de nesten gevonden. Wegspoeling van nesten speelt in deze 80% misschien wel een even belangrijke factor. Bij de zangvogels zien we bij graspieper, gele kwikstaart en de veldleeuwerik een achteruitgang in het aantal territoria. We verwachten dat deze achteruitgang maar voor een klein deel wordt beïnvloed door de vos. Voor de meeste steltlopers zien we geen "voseffect" terug in de aantallen territoria of broedlocatie-keuze. Dat betekent echter niet dat de vos hierop geen effect heeft, aangezien zij wel invloed op het broedsucces kan hebben. Met name van

Foto: Vos - Chiel Jacobusse

Soortnaam NL	1997	2004	2012	Effect vos op aantal territoria	Effect nestlocatie keuze	Effect broedsucces
grauwe gans	72	312	335	Verm.wel, zonder vos waars. Veel hoger	Ja	Ja
grote Canadese gans		10	111	Nog niet of beperkt	Ja	Vermoedelijk wel
bergeend	165	188	382	Nee	Nee	Vermoedelijk wel
wilde eend	631	1.275	626	Ja	Ja	Ja
slobeend	27	43	19	Vermoedelijk wel	Nee	Vermoedelijk wel
bruine Kiekendief	21	27	32	Nog niet	Mogelijk	Ja
Waterhoen	17	59	6	Vermoedelijk wel	Nee	Vermoedelijk wel
Meerkoet	23	110	21	Ja	Nee	Vermoedelijk wel
Scholkster	417	401	386	Vermoedelijk niet	Nee	Vermoedelijk wel
Kluut	121	87	14	Vermoedelijk wel	Nee	Vermoedelijk wel
Kievit	88	65	48	Vermoedelijk wel	Nee	Vermoedelijk wel
Zilvermeeuw	17.292	8.113	3.113	ja, naast sluiten vuilstort	Ja	Ja
Kleine Mantelmeeuw	52	266	62	Ja	Ja	Ja

Tabel met broedvogels die in Saeftinghe vermoedelijk sterk worden beïnvloed door de vos.

Vossenbeheer?

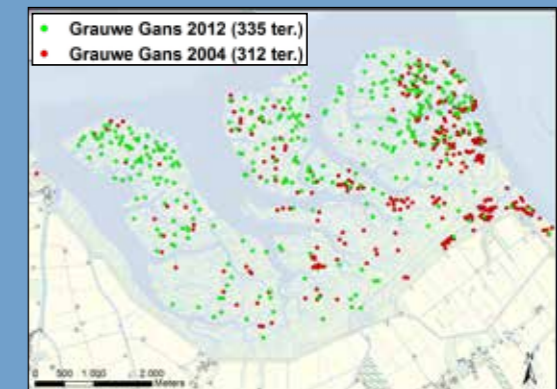
Het Zeeuwse Landschap kiest er voor om geen vossenbeheer toe te passen. Met de komst van de vos in Saeftinghe zijn we aangekomen in een natuurlijker situatie. Voor sommige broedvogels had de komst van de vos een aanzienlijk effect. Het effect van vossenpredatie is voor het gros van de soorten nog altijd veel kleiner dan het overspoelingsgevaar. Om de

2013/14

de scholkster bestaat het vermoeden dat een deel van de nesten door vossen worden gepreëdeerd (gebaseerd op monitoring van een deel van de nesten in Saeftinghe, med. K. Minnaar). Dit geldt ook voor de bruine kiekendief. Van 19 paren was in 2012 het broedsucces bekend, hiervan waren er slechts drie gelukt (med. W. Van Kerkhoven). Het hoge aandeel mislukkingen heeft waarschijnlijk voor een belangrijk deel te maken met predatie door de vos. Het gros van de kiekendieven broedt in de rietvelden. Hoewel de rietvelden ondoordringbaar lijken, hebben ze in vergelijking met andere vegetaties in Saeftinghe (laag boven de grond) een open structuur. Deze rietvelden hebben daarnaast een vaste veelal droge ondergrond waardoor ze hier eenvoudig toegang tot hebben.

Tijdens hoge waterstanden verdrinken met regelmaat vossen, de vrijgekomen territoria worden echter snel overgenomen. (foto: Henk Castelijns)

De aantallen grauwe ganzen zijn nagenoeg gelijk gebleven gedurende de twee onderzoeksjaren. Wel heeft er een duidelijke verschuiving naar de vossenarmere delen plaatsgevonden.

zeldzame kustbroedvogels enigszins tegemoet te komen zal er op korte termijn vossenbestendige broedgelegenheden worden aangelegd op het gasplateau. Voorlopig hebben de vossen in Saeftinghe niets te vrezen van de mens. Ze lijken dit te beseffen aangezien ze er met grote regelmaat overdag te bewonderen zijn.

Dankwoord

Het monitoren van de vogelstand in Saeftinghe is een zeer intensieve klus, waarbij vele Steltkluut-vrijwilligers een belangrijke rol spelen. Bij deze willen we hen namens Het Zeeuwse landschap bedanken. Speciale dank gaat uit naar Marc Buise die vele burchten van vossen in Saeftinghe opspoorde en de laatste jaren het broedvogelonderzoek coördineert.

Door: P. Calle & W. Castelijns (medewerkers van St. het Zeeuwse Landschap)

Foto: Vossenburcht in Saeftinghe - Pepijn Calle

Energie, duurzaam, besparen, winter....

Hoe kan dit nu allemaal samengaan?

Zodra de klok een uur achteruitgaat is het voor mij de winter begonnen! Zet ik lekker de kachel aan, want ik ga geen kou lijden! Meteen gaat er dan een stemmetje in m'n hoofd spreken: jij bent toch zo van de natuur - die kachel kan best een graadje lager! Wat kan ik nog meer doen? Een zoektocht op 'het net' levert al aardig wat informatie op. Elke maandag krijg ik een mailtje toegezonden van www.stofzuigerzen.nl. Laatst kreeg ik er één, waarin het volgende stond:

How to: Gas/Water/Licht rekening omlaag brengen!

Dagelijks verbruiken we veel energie, gas en water: de televisie, telefoonoplader, tijdens het douchen en de verwarming. Ongemerkt verbruiken we veel meer dan nodig. In dit artikel tips om flink te besparen op de gas/water/licht rekening.

Vandaag tijd om daar eens naar te kijken.

- Trui aan. Dat doe ik al. Een vest is wel handiger, wanneer ik op een andere, te warm gestookte, plaats kom, kan ik mijn vest uitdoen.

- Apparaten uit en opladers uit stopcontact. Werkt bij ons thuis perfect, de één laat de hond uit, de ander loopt een rondje: eventuele apparatuur wat nog op stand-by staat uit, opladers (tandenborstels/telefoons/ etc.) uit.
- Gordijnen dicht. In ons geval rolluiken dicht.
- Kortere douchen. Doe we heel goed hier thuis. 's Ochtends is het spitsuur in de badkamer, dus moeten we wel kort douchen!

Volgende sites geven inzicht hoever ik al sta met mijn genomen maatregelen:

- www.nibud.nl/uitgaven/besparen/bespaartest. Een hele leuke test om samen te doen met kinderen. Leuk, omdat met cartoons in beeld gebracht wordt wat de bedoeling is en meteen wordt vermeld wat de opbrengst is per jaar!
- www.milieucentraal.nl/campagnes/energie-bespaarwijzer. De vragen worden gesteld op 5 gebieden: gedrag, apparatuur, op weg, energie en huis. Wat het leuke aan deze test is: eerst wordt gevraagd naar je eigen verwachting - wat je denkt te gaan scoren! Ook die score wordt onderverdeeld op de 5 gebieden met aanvullend tips waaraan je nog kunt werken.

Wat mij opviel is dat een thermostaat op de verwarming de 'meeste' euro's oplevert. Het mooie van die thermostaat is: eenmaal ingesteld, geregeld!

Ik zie, dat wij thuis al op de goede weg zijn. Onze kinderen kopiëren ons gedrag: licht uit, wanneer we een ruimte verlaten, kort douchen, trui aan. Wat een mooi kadootje, na een jaar gebruik van zonnepanelen: de afrekening gaf 0 kW verbruik aan! Jippie, we zijn geheel zelfvoorzienend! Laat de winter maar komen, wij zijn er klaar voor!

Anja van der Giessen

Zeeuwse Vogelaarsdag 2013

Zaterdag 28 september was het weer de jaarlijkse Zeeuwse Vogelaarsdag waar de vogelwerkgroepen in Zeeland een dag met elkaar optrekken om kennis op te doen en contacten te leggen. Dit jaar was het de beurt aan de VWG Walcheren om deze dag te organiseren. Door het samenvallen met de ledendag van de Steltkluut was de aanwezigheid van de VWG-leden van de Steltkluut dit keer niet zo groot, keuzes moesten gemaakt worden, maar 4 leden hebben onze vereniging vertegenwoordigd en kunnen terugkijken op een mooie dag. Het programma begon met een bezoek aan de (kust) telpost in Westkapelle. Hier werden o.a. de Jan van Gent en een grote groep Lepelaars waargenomen. Ook opvallend was de vogeltrek van o.a. de Graspieper, Vink en Zanglijster. Daarna was het verzamelen in het Polderhuis voor de officiële ontvangst met koffie en brolus. Hier maakte de organisatie kenbaar dat het programma mogelijk zou worden aangepast. Door het schitterende weer verwachtte men veel roofvogeltrek in de middag. De geplande ochtend workshops over zangvogels, steltlopers en meeuwen gingen vooralsnog gewoon door. Wij kozen voor de zangvogels, ingegeven door het mooie weer. Onder begeleiding van een ervaren vogelkenner gingen we op pad voor een rondje van ongeveer 2 uur. Lopende voort werden de vogels die gezien en/of gehoord werden benoemd. Er werden leuke waarneming gedaan, zoals Tapuit, Braamsluiper, Gekraagde Roodstaart, Boomleeuwerik. Als toetje werd heel ver weg een roofvogel waargenomen welke onze richting uitkwam. In eerste instantie werd gedacht aan een Buizerd maar dichterbij gekomen bleek het een Rode Wouw te zijn (zie foto gemaakt door Thomas Luiten). En deze kwam recht over ons heen op een niet al te grote hoogte. En toen had ik heel veel spijt dat ik mijn fototoestel niet had meegenomen.

Foto: Rode Wouw - Thomas Luiten

van de duinen stonden we in september in ons overhemd te genieten van alles wat kwam overvliegen. Het begon direct met twee Rode Wouwen welke versterking kregen van Buizerd. Toen de groep groot genoeg was (14 Buizerds) gingen ze met z'n allen verder op pad naar het zuiden. Wat een mooi spektakel om zoveel roofvogels bij elkaar te zien. Naast dit werden ook nog waargenomen Sperwer, Torenvalk, Havik, Bruine Kiekendief, Slechtvalk en nog meer Buizerd. En als niet roofvogel kregen we ook nog de Koekoek te zien en dat in september. En het leek erop dat door dit geweld alle niet roofvogels even vergeten werden. Ook kregen we veel vragen en reacties op wat we aan het doen waren van de toeschouwers die ons passeerden op weg naar of komende van het strand. Aan het eind van de middag werd het tijd om weer naar huis te gaan. Al met al konden we terugkijken op een zeer geslaagde dag en bedankten we dan ook de organisatie voor de goede invulling van de dag. En nu maar weer uitkijken naar de volgende Zeeuwse Vogelaarsdag in 2014.

Hans Molenaar

Verslag van de cursus Roofvogel-nestkartering

Het is eind 2012 en in het verenigingsblad staat een artikel dat er weer een cursus gegeven gaat worden Roofvogel-nestkartering. Een paar weken later ben ik op weg met Henk Castelijns (de coördinator, mentor e.d. van de cursus) naar de regionale roofvogelvergadering Zeeland en heb wat vragen over de cursus. Henk kapt mijn vragen af met de melding dat ik mij niet hoeft op te geven want ik "sta al op de lijst van deelnemers". Ik ben even stil geworden. Is dit omdat Henk weet dat ik grote belangstelling heb voor roofvogels of dat, het gezien mijn kennis hiervan, het echt noodzakelijk is dat ik de cursus moet volgen. Begin januari gaat de cursus in Zeeuws-Vlaanderen (Steltkluut en 't Duumpje samen) van start met 17 cursisten. De cursus is opgedeeld in 5 theorieavonden, 3 praktijk excursies, 2 evaluatiedagen en een hoop veldwerk. De theorie is weer onderverdeeld in soortbesprekingen van roofvogels en uilen, karteren en opsporen van roofvogel- en uilennesten, het invullen van de nestkaarten, roofvogelvervolgning en het bepalen voor een ieder van het onderzoeksgebied voor het veldwerk wat verplicht is om de cursus succesvol af te sluiten. Begin maart krijgen we onze eerste praktijkexcursie in Saeftinghe. Met mooi en vriezend weer worden we bijgepraat door Walter Van Kerkhoven over de roofvogels in het gebied en we hebben bijna alle te verwachten soorten (slechtvalk, ruigpootbuizerd, buizerd, blauwe kiekendief, bruine kiekendief en torenvalk) kunnen zien en sommige in grote aantallen. Toegevoegd aan de praktijk wordt o.l.v. Alex de Smet een uilenexcursie aangeboden, alleen de weergoden waren ons niet erg goed gezind. Deze excursie wordt door slechte weersomstandigheden diverse keren uitgesteld maar het is uiteindelijk toch nog gelukt. De theorie gaat lekker en we verrijken onze kennis van de bij ons voorkomende roofvogels. De volgende praktijkexcursie wordt gehouden in de Braakman. Onze leermeester laat alle plekjes zien waar vroeger broedgevallen zijn geweest en laat waar mogelijk de kenmerken van verschillende nesten zien. De buizerd laat zich nu al horen en zien om te laten weten dat onze aanwezigheid niet op prijs wordt gesteld. Als laatste praktijkexcursie gaan we o.l.v. Jaap Poortvliet in de omgeving van Oostburg op zoek naar de bruine kiekendief. Maar,

de waarnemingen vallen tegen, het is nog steeds te slecht weer om de kiekendief aan de nestbouw/broeden te krijgen. We zullen later zelf op pad moeten met de tips van Jaap. Nu alle theorie en praktijk klaar is moeten we zelf aan de slag in ons onderzoeksterrein. Mijn onderzoeksterrein was de Margarethapolder, Eendragtspolder, Klein- en Grote Huissenspolder en de Aan- en Genderdijkpolder. Nu was het onze taak om de nesten van de roofvogels op te sporen en in kaart te brengen, dus een keer per twee á drie weken op de fiets de polders uitkammen. Door het slechte voorjaar was dat niet altijd even leuk, maar het moet gebeuren. In mei hebben we een evaluatiedag. Hier worden de tot nu toe behaalde resultaten besproken en waar nodig wordt aanvullende uitleg gegeven en/of hulp aangeboden. Het lijkt met de cursisten allemaal redelijk goed te gaan. Zodra is vastgesteld dat er een broedgeval aanwezig was, moesten we van ieder nest een nestkaart invullen met zoveel mogelijk details. Zodra er jongen zijn geboren wordt dit doorgegeven aan Henk om ze te laten ringen. Aan het eind van het broedseizoen moeten we onze geringde nesten nog aan een laatste controle onderwerpen en controleren of alle jongen zijn uitgevlogen. Het is augustus, we moeten van Henk de nestkaarten inleveren. Ik heb in totaal 2 buizerd, 2 torenvalk en 4 bruine kiekendief nestkaarten ingevuld en doorgestuurd. Na controle van alle binnengekomen nestkaarten komt het verlossende woord van Henk dat iedereen van de cursus geslaagd is. De certificaatuitreiking vindt plaats in de voormalige schaapskooi op Emmadorp. We maken er met de huidige roofvogel vrijwilligers een gezellige middag van. Al met al een drukke maar zeer leerzame ervaring, en nu op naar volgend jaar.

Uiteindelijk zijn de volgende cursisten geslaagd en hebben het certificaat overhandigd gekregen:

Wally Baaten, Jaap Bac, Cathy Maas, Carlos Buijs, Johnny du Burk, Ada van Burg, Jeffrey David, Ab Delzenne, Christiaan Hiensch, Peter de Jonge, Hans Molenaar, Jimmy Pijcke, Reggy van Poecke, Sabine Rausch, Marian Sponselee, Frits van Velzen, Paul van de Vijver.

Hans Molenaar

Basters drijfslak *Heleobia stagnorum* (Gmelin, 1791) in Zeeuws-Vlaanderen

De Basters Equipe, bestaande uit Harry Raad en Jaap Woets gingen in Zeeuws-Vlaanderen op zoek naar Basters drijfslak. Onderstaand artikel is een ingekorte en op Oost Zeeuws-Vlaanderen toegespitste versie van het door Harry Raad geschreven relaas. Het resultaat van de speurtocht was matig.

Inleiding

Basters drijfslak is in Nederland te beschouwen als een Zeeuwse soort. Recente waarnemingen - na 1985 - zijn alleen nog in deze provincie gedaan. De Basters Equipe heeft aan die kennis behoorlijk bijgedragen, maar het werk was nog niet af. Met de onderhavige inventarisatie beschouwen we het Zeeuwse project nu als afgerond.

Foto: Basters drijfslak - Peter van Braagt

Basters drijfslak is potentieel aan te treffen in het brakke water van voormalige doorbraakreken, -kolken en binnengedijkte kreken; in mindere mate in watergangen en sloten. Die landschapselementen zijn dus ook hier bezocht. De methode van werken was: het doen van vangsten en tellingen in het veld, met de bedoeling het materiaal daarna meteen terug te brengen in het eigen water. Voor meer detail over aanpak wordt verwezen naar Raad, 2012. In de periode 2002-2010 - was al ervaring met Zeeuws-Vlaanderen opgedaan. Voor zover relevant, zijn de toenmalige waarnemingen opgenomen in dit verslag.

Foto: Bemonsteren van de Westgeul-Zuid - Harry Raad

2013/14

neemt een onduidelijke positie in door het voorkomen in beide watertypen. Wateren met enkel deze soort worden om praktische redenen als brak onderscheiden.

Op pad

Uit ervaring wisten we dat watergangen en afwateringskanalen vaak weinig geschikt zijn als er sprake is van een afwateringsgebied met veel aanvoer van zoetwater. Die wateren kunnen ook door brakke poldergebieden lopen, zonder duidelijk van zoutgehalte te veranderen. De eertijds zoete en brakke kreken die nu onderdeel van watergangen zijn, hebben hun oorspronkelijke karakter verloren; de waterkwaliteit is gelijk aan die van de aangesloten watergangen. De ogenschijnlijk kansarme wateren voor brakwaterslakken zijn toch deels bezocht, ter controle van onze inschatting van het (ver)zoete karakter.

Met kennis van de verschillende mogelijkheden zijn we in de zomer van 2013 totaal 7 dagen op pad gegaan, waarbij 26 maal werd gevist. De resultaten worden hierna per watertype behandeld, waarbij tevens naar het eerdere werk van de Slakkenwerkgroep verwezen wordt. Uit dat archief is geraadpleegde informatie van 18 locaties beschikbaar. De bijgevoegde tabel en kaart geven een overzicht van de bij deze inventarisaties herkende brakke wateren in Zeeuws-Vlaanderen.

Kreken

Het aantal kreken in dit deel van Zeeland mag werkelijk groot genoemd worden, het is begrijpelijk dat deze wateren in onze inventarisatie goed vertegenwoordigd zijn met 21 locaties. Er waren er maar 5 met een brak karakter, waarvan er 3 Basters drijfslak bevatten. De kreken met deze doelsoort zijn: Westgeul Noord en Zuid en de kreek langs de zeedijk in de Margarethapolder, respectievelijk ten oosten en westen van Terneuzen. De locaties Westgeul zijn twee waterpeilniveaus, gescheiden door een stuw; de kreekdelen worden hier als twee wateren opgevoerd met een eigen dynamiek. Het hoge noordelijke deel is zouter dan het lagere zuidelijke, zo concluderen wij uit de samenstelling van de slakkenfauna. In het noorden van de Westgeul wordt periodiek zout diep grondwater ingelaten middels een pomp. Alleen

de Westgeul-Noord en de kreek Margarethapolder bleken goed ontwikkelde populaties van de doelsoort te hebben. De locatie Braakman bij de monding van de Westgeul en de locatie Plaskreek-Oost bij Hoofdplaat toonden een brakke situatie met enkel Jenkins' waterhoren in de slakkenfauna, wat op lagere zoutgehalten duidt.

Een flinke reeks bezochte krekten bleek zoet, wat bij een deel is toe te schrijven aan recente veranderingen van de waterhuishouding. In vele, nu zoete krekten zagen wij verweerde, lege huisjes van opgezwollen brakwaterhoren, als relict van een brak verleden. Met de hier gehanteerde criteria zijn de volgende krekten (in Oost Z.VI.) als zoet herkend: Molenkreek, Voorste Kreek, krekten Koude Polder, kreek Grote Huissenspolder, kreek Koninginnehaven, kreek Isabellahaven, Otheense Kreek, Bronkreek en Boschkreek. Voorheen oordeelde de Slakkenwerkgroep Canisvliet, Axelsche kreek, Kleine Vogel, Groot Eiland, Moerschans en Berriekreek als zoet.

Waterafvoerwegen

De waterafvoer is geregeld via sloten, watergangen en afwateringskanalen. In dit stelsel zijn opmerkelijke verschillen in zoutgehalte aanwezig. Een belangrijke aspect is de aanvoer van zoet water uit België via de afwateringskanalen. Anderzijds is er zoute kwel langs de Westerschelde. Elke kwelsituatie is uniek en we kunnen hier alleen stellen dat zoute kwel bevoordeeld wordt door een goed waterdoorlatende zandbodem, een lage ligging van de polder en een diepe waterafvoerweg.

Foto: Stuw van de watergang in de Van Alsteinpolder bij Paal - Harry Raad

Brakke waterafvoerwegen blijken schaars. Door selectief naar kansrijke wateren te zoeken, kwamen we op slechts 3 watergangen en 1 dijksloot. Daarbij waren betrokken de Thomaespolder bij Biervliet, de Van Alsteinpolder bij Paal en de Koningin Emmapolder bij Emmadorp. De opgezwollen brakwaterhoren bleek daar steeds aanwezig, in twee gevallen begeleid door Jenkins' waterhoren. Basters dijflak is

er niet aangetroffen.

De Slakkenwerkgroep meldde 4 sloten met enkel Jenkins' waterhoren. Eén van die sloten lag in het brakke weidegebied de Putting. Dit is een karakteristiek oudlandgebied, waarbij sprake is van zout veen in de ondergrond. De andere sloten lagen langs dijken aan de Westerschelde bij Nummer Een en de Hedwigepolder, en langs het Kanaal Terneuzen-Gent bij de Canisvliet.

13 waterafvoerwegen zijn bij de inventarisatie van 2013 als zoet beoordeeld. Een relatief hoog aantal, wat gelet op de toelichting bij de als watergang gebruikte krekten niet zal verbazen. Soms verwacht je een echt brakke situatie, zoals bij een sloot langs de zeedijk bij Baalhoek (W), de Rijkswaterleiding westelijk van het brakke Kanaal Terneuzen-Gent en een dijksloot langs de Zouteweg bij Biervliet (N).

Discussie

De inventarisatie van Basters dijflak past deels in het beeld dat Cornelis (1943) schetst. Inderdaad zijn we vaak zoete elementen in de water- en oevervegetaties tegengekomen. Echter, dat we daarnaast ook frequent bryozoënkalk zouden opvissen bleek een valse hoop. Er is sprake van verzoeting. Wat wij aan brakke wateren hebben gezien is slechts een mager overblijfsel. Het overzicht van Kuijper (2000) gaf voor de periode 1950 - 2000 een wat positiever beeld; zo staan de Plaskreek, Voorste Kreek, Achterste Kreek en de Vogel er nog als brak vermeld. De schelpenatlas (De Bruyne, et al., 2013) toont met waarnemingen van na 1985 evenmin het dieptepunt waar wij op uitkomen.

Het vinden van twee gezonde populaties van Basters dijflak is van belang. De populatie in de Westgeul is in stand gehouden door periodieke aanvoer van diep, zout grondwater middels een pomp. In de Margarethapolder houdt zoute kwel de kreek aan de zeedijk brak. Wijziging van het waterbeheer in deze krekten is een bedreiging van deze vitale populaties.

De andere brakke wateren bevatten geen Basters dijflak. Het gaat om sloten en watergangen, wateren waar de soort zich in het algemeen weinig vertoont. Het kan er te zoet of te zout zijn, ook valt te denken aan een te grote dynamiek in het zoutgehalte of aan waterverontreiniging.

Dank

De inventarisatie is in rap tempo uitgevoerd, mede door de assistentie van Jaap Woets, waarvoor dank.

Bronnen:

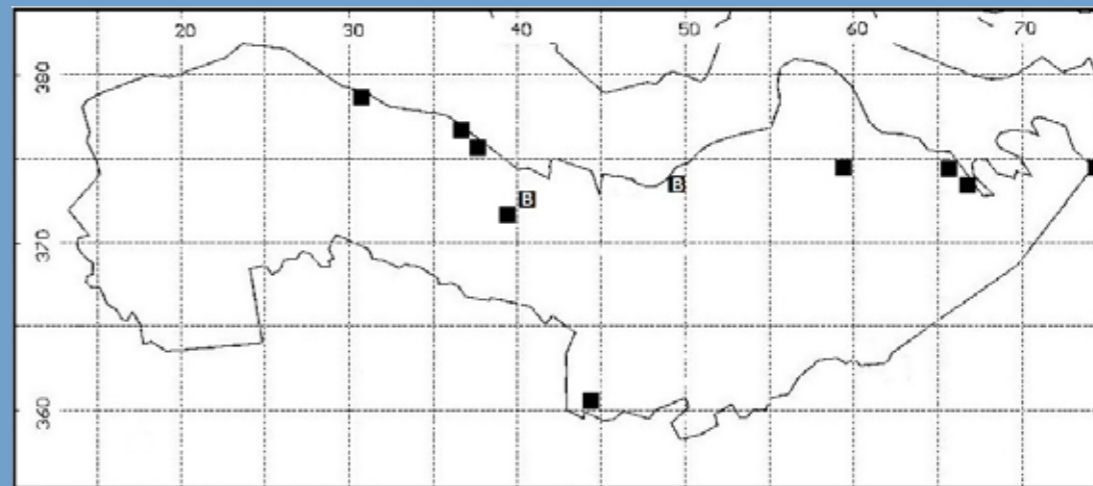
Boekschoten, G.J., 1995. Stromatoliet op rif: een Zeeuwse specialiteit. - Grondboor en hamer, 49(3/4): 54-56.
 BRUYNE, R. DE, S. VAN LEEUWEN, A. GMELIG-MEYLING & R. DAAN (red.) (2013): Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied. Ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). - Tirion, Utrecht/ Stichting ANEMOON, Lisse.
 Cornelis, J.Ch., 1943. Ons eigen landje. Geïllustreerde beschrijving van het Land van Cadzand. - Bronswijk, Oostburg.
 KUIJPER, W. (2000): De weekdieren van de Nederlandse brakwatergebieden (Mollusca). - Nederlandse Faunistische Mededelingen 12: 41-120.

RAAD, H. (2012): Het voorkomen van Basters Drijflak *Heleobia stagnorum* (Gmelin, 1791) op Zuid-Beveland. - *Spirula* 386: 70-75.

Harry Raad: hraad@kpnmail.nl

Opmerkingen bij onderstaande tabel:

- Hel. = Basters dijflak (*Heleobia stagnorum*), Ecr. = opgezwollen brakwaterhoren (*Ecrobia ventrosa*), Pot. = Jenkins' waterhoren (*Potamopyrgus antipodarum*);
- 1 = weinig, 2 = algemeen en 3 = talrijk;
- * = Slakkenwerkgroep KNNV afd. Bevelanden;

Kaart: Bezochte kilometerhokken met brakwater, met Basters dijflak (B).

nr.	km-hok	locatie	datum	Ecr.	Hel.	Pot.
1	65-374	watergang V. Alsteinpolder Paal stuw	15-8-2013	2		
2	66-373	watergang Kon.Emmapolder Alsteindijk stuw	15-8-2013	3		
3	49-373	kreek Margarethaweg Pl 10 Terneuzen	8-8-2013	1	3	3
4	40-372	kreek Westgeul N van sluis/stuw dam	10-7-2013	2	2	3
5	40-372	kreek Westgeul Z van koker dam	10-7-2013	1	1	3
6*	74-374	dijksloot Hedwigepolder	40-4-2008			2
7*	44-360	dijksloot Kanaal G.-T. St. Anthonykade	28-1-2010			2
8	39-371	kreek Braakman bij duiker Westgeul	10-7-2013			2
9*	59-374	sloot Puttingweg e.o., Hengstdijk	22-8-2010			1

Tabel: Overzicht van de bezochte brakke wateren in (Oost) Zeeuws-Vlaanderen en de daar waargenomen Hydrobiidae. Inventarisatie 2013, door H.J. Raad & J. Woets.

Naschrift van de redactie

De brakwatergemeenschappen van de twee plaatsen waar de Basters dijflak in Zeeuws-Vlaanderen nog voor komt zijn beide bedreigd. In de Westgeul staat de pomp die zout water kan inbrengen, al 5 jaar uit. Hier is de keus gemaakt dat de geul verder mag verzoeten. In de Margarethapolder zijn er plannen om het waterpeil op te zetten, wat waarschijnlijk ook een verzoetend effect zal hebben. Basters dijflak komt binnen Nederland alleen in Zeeland voor en binnen Zeeland op nog maar een tiental

plekken. Om daarvan de beide plaatsen in Zeeuws-Vlaanderen verloren te laten gaan zou een grote achteruitgang betekenen. Daarbij gaat het niet alleen om die ene soort, maar kan deze slak als ambassadeur gezien worden voor de hele brakwater gemeenschap, die in Zeeland onder druk staat.

deze pagina is leeg vanwege het layout, omdat het Stekkertje met een rechte pagina begint- is alleen bij de opmaak niet in het boekje

Speuren naar sporen

In de winter lijkt het bos maar saai. Alle blaadjes zijn van de bomen gevallen en er zijn haast geen dieren. Toch zijn er meer dieren dan je denkt. Ze verstoppen zich alleen wat beter dan in de zomer. Sluip maar eens stilletjes door het bos. Zoek goed naar sporen en je zult ontdekken dat er een heleboel dieren zijn. Neem je verrekijker, loep en sporenkaart mee.

Wie gaat sporen zoeken moet goed weten waar je op moet letten. Het is belangrijk om de aanwijzingen die je in het bos vindt te herkennen. Pootafdrukken zijn nog wel

makkelijk, maar bij knaagsporen wordt het al wat lastiger. En wat dacht je van poepjes? Er is een heel handig boek om sporen op naam te brengen: de Veldgids Diersporen van de KNNV. Vergeet hem niet mee te nemen als je op pad gaat.

Kijk goed naar de verschillende foto's van sporen. Weet jij van welk dier het is?

Sandra Dobbelaar

Foto: Knaagsporen muis - Sandra Dobbelaar

Foto: Pootafdruk bruine rat - Lucien Calle

Foto: Vraatsporen vos - Lucien Calle

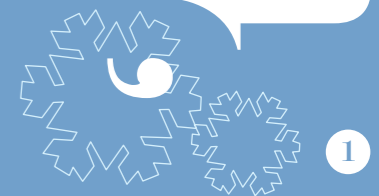
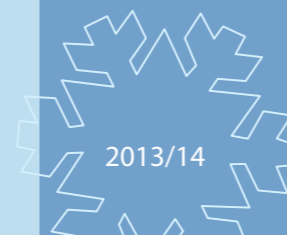
Foto: Keutel van een vos - Sandra Dobbelaar

Foto: Schedel konijn - Sandra Dobbelaar

Foto: Schuursporen van een ree - Sandra Dobbelaar

Diertjes in de winter

Wie denkt dat kleine bestjes alleen te vinden zijn als het warm genoeg is heeft het mis. Ga je tuin maar eens in en ontdek dat veel soorten gewoon actief zijn.

Sommige soorten hebben zich helemaal aangepast aan het leven in de winter. De kleine wintervlinder bijvoorbeeld, vliegt vooral in de maanden november en december. Hij is dan op zoek naar een vrouwtje. Wintermuggen kun je zelfs boven de sneeuw zien dansen. De winterhooiwagen paart zelfs als het 's nachts vriest!

Waarom doen deze dieren dat in de winter? In de lente of de zomer is het toch veel fijner? Veel soorten die in de zomer actief zijn, zijn het in de winter juist niet. Ze hoeven dan niet te concurreren met elkaar.

Foto: Rolpissebedden - Lucien Calle

Ook al is het vaak koud in de winter, er zijn altijd plekjes waar het nog best aangenaam is. In de bodem of onder een dikke strooisellaag zoeken veel soorten beschutting tegen de kou. Daar zijn ze dus nog gewoon actief. Wel gaat alles een stuk langzamer. Kijk maar eens onder een stuk hout, in kieren, of schuif eens een stapel bladeren opzij. Je zult zien dat er heel veel diertjes zitten. Springstaartjes springen weg (daarvan zijn er wel

Schuilhut bouwen

Je hebt het vast al vaak gedaan: een hut bouwen. Eén mooie hut bouwen kan op allerlei manieren, in elk seizoen. Als het nog niet vriest, half in de grond bijvoorbeeld, of anders rondom een boom. En als het heeft gesneeuwd, bouw je gewoon je eigen igloo! Heb je er wel eens een gemaakt van dingen uit de natuur? Een waar je echt in kunt schuilen? Een schuilhut? Vanuit een schuilhut kun je soms dieren van dichtbij zien. De hut moet dan niet teveel opvallen. Je kunt dan het beste

230 soorten in Nederland). Miljoenpoten en pissebedden kruipen weg. De voorjaars-hooiwagen groeit in de strooisellaag op in de winter, om in het voorjaar volwassen te zijn. Ook roofdiertjes kun je er vinden zoals de gewone duizendpoot. Af en toe pakt die een insect om de winter door te komen.

Foto: Kerkszoog - Lucien Calle

Als in de winter de zon schijnt, kan het op windstille plekjes heerlijk aanvoelen. Sommige dieren profiteren daar meteen van. Op dit soort plekjes kun je bijvoorbeeld een wolfs-pin of dwergspin zien die op zoek is naar een springstaart. Dansmuggen dansen in groepjes hun liefdesdans. Op zonnige muren kun je zomaar ineens een lieveheersbeestje tegen komen.

Je kan insecten ook helpen om de winter door te komen. Veeg bladeren op een hoop of maak een stapel stenen. Gegarandeerd dat daar insecten onder kruipen.

Sandra Dobbelaar

Foto: Eekhoorn - Lucien Calle

dingen gebruiken die je vindt op de plaats waar je de hut gaat bouwen. Van takken maak je het skelet van de hut. Dikke takken zijn daarvoor heel geschikt. Dunne takken kun je daartussen weven of tegenaan zetten. Met sparrentakken, riet, bladeren of gras kun je het dak goed afdekken. Als de hut klaar is, lijkt het op een grote hoop takken en bladeren. Van ver kun je bijna niet zien dat het een hut is. Ook de dieren zien dat niet. Maak er een piepklein raam in om door naar buiten te kijken. Als je stil in de hut blijft zitten kun je misschien wel dieren zien.

Foto: Putter - Lucien Calle

Heb je een mooie schuilhut gebouwd? Zet het dan op de facebookpagina van De Stekkertjes.

Sandra Dobbelaar

Zomaar een winterse dag in de tuin

Het lijkt wel of alle vogels hebben afgesproken dat het nu etenstijd is, ze komen ineens allemaal tegelijk. Dat de koolmezen uit het koude noorden dit jaar massaal naar onze streken zijn getrokken, is wel te merken. Een hele zwerm neemt bezit van wat er aan lekkers voor ze klaar hangt. Aan de voedersilo mag de belangrijkste het eerst eten. Dat er plaats is voor vier maakt voor de koolmezen niets uit, ze dulden er elkaar niet. Anders gaat dat met de twee ringmussen, bijna altijd zie je ze gezellig ieder aan een kant zitten. Behalve koolmezen zitten er ook veel pimpelmezen op de vetbollen. Eén pimpelmees heeft het nieuwe broedhok gevonden, hij kan al lekker beschut zitten. De merel, die in het voorjaar het hoogste lied zingt, zien we nu ook op de grond. Hij gedraagt zich als een echte man en jaagt iedere vogel die in zijn buurt komt weg. Het eigenwijze roodborstje dat heel precies tussen de blaadjes naar iets eetbaars zoekt, trekt zich hiervan niet veel aan. Hij wipt even opzij en komt even later weer gewoon terug. Een heel trouwe scharrelaar is de heggenmus, vaak zijn ze met zijn tweeën. De heggenmus trekt je aandacht door zijn ongedurige bewegingen. Ook die laat zich niet door de brutale merel wegsturen, hij schuift een metertje opzij en komt onopvallend weer dichtbij. De vinken, soms wel vier tegelijk, zoeken op de grond naar broodkruiden of gemorste zaden. Het valt me op dat de merel het met de vinken wel kan vinden. Blijkbaar zitten die niet in zijn vaarwater. Opeens klimt een klein vogeltje op de pergola naar boven. Met het staartje bijna stijl omhoog duidelijk een winterkoningin, de eerste die zich deze winter laat zien. Anders dan de voorgaande jaren zien we nauwelijks staartmezen. Ze vliegen altijd

Foto: Staartmees - Bert van Broekhoven

met acht tot tien tegelijk op de pindacakes. Eentje komt eerst verkennen, houdt tijdens het eten alles in de gaten en als iedereen voorzien is, neemt hij ook nog snel een hapje. Met zijn allen tegelijk weer naar het volgende restaurant!

De pinda's in de boom zijn een tijdje geleden ontdekt door een Vlaamse Gaai. In het begin kon hij zo op het netje zitten en de pinda's eruit halen. Nu het netje naar beneden hangt, gaat hij op een takje ernaast zitten en haalt het netje naar zich toe om de pinda's eruit te halen. Handige jongen! Een tweede gaai wou ook eens proberen maar die werd niets gegund. Ook nieuw dit jaar zijn de tortelduiven. Deze zomer hadden ze een nestje in de voortuin, nu zitten ze af en toe in het voederhuisje om broodresten of zaad te eten. En wat een verrassing, we zagen weer twee groenlingen op de silo, die hadden we een tijdje gemist. Een tuin vol vogels, tot het alarm gaat: poes gesignaleerd!!!!

Fien Bussens

Iets voor de lange winterdagen?

De wind wijd om het huis, de regen klettert tegen de ramen en niemand ook echt niemand is buiten te zien. Echt geen dag om naar buiten te gaan, als het niet moet. Maar wat moet ik dan de hele dag? Herken je dit misschien? Zeker wel eens zo een weekend of een dag in de vakantie mee gemaakt. En waarschijnlijk komen er ook wel weer eens van deze dagen eraan. Nou, dan hebben we misschien een idee voor jou.

Ken je Jan Wolkers?

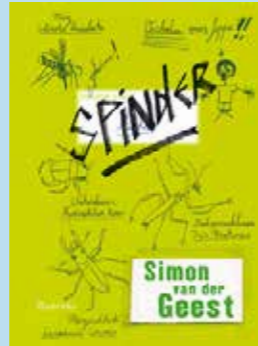
Hij is wel al in 2007 gestorven, maar misschien heb je wel eens op televisie de uitzending "In de achtertuin van Jan Wolkers" gezien. Die een paar jaren geleden op Villa Achterwerk uitgezonden werd. Hij vertelde op een heel leuke en bijzonder manier over planten en dieren die in zijn tuin op Texel groeiden en leefden.

Op zondag de 27e oktober is de eerste Jan Wolkers Prijs voor het beste Nederlandse natuurboek uitgereikt. De winnaar is Simon van der Geest, de 35-jarige schrijver kreeg

de prijs voor zijn jeugdboek *Spinder*. De belangrijkste reden voor de jury om Van der Geest de Jan Wolkers Prijs te geven was de natuurbeschrijvingen in zijn werk. Het boek gaat over de jongen Hidde, bijgenaamd Spinder, en zijn insectenverzameling.

Van der Geest kreeg eerder deze maand ook al de Gouden Griffel voor zijn boek. Van der Geest schrijft ook gedichten en toneelstukken en geeft theater- en toneelschrijfs aan kinderen en jongeren.

Benieuwd? Loop dan snel naar de bibliotheek of misschien een leuk idee voor een kerstcadeau?

Elisabeth Hoek

Eerste wasplatenreservaat van Nederland

Woensdagmiddag 30 oktober was de opening van het eerste wasplatenreservaat in Nederland. Dit is een beschermd paddenstoelen-reservaat en ligt in de buurt van Heerenveen in Friesland. Je kan hier wel 25 verschillende soorten zogenaamde wasplaten ontdekken. Het gebied is ongeveer 50 hectare (100 voetbalvelden) groot.

Wasplaten worden door hun opvallende kleuren wel ook de orchideeën onder de paddenstoelen genoemd en groeien alleen op weilanden waar nog nooit kunstmest is gebruikt.

Ze zijn vrij makkelijk te herkennen. Bijna alle wasplaten hebben een glimmende hoed en steel, alsof er een vettige waslaag op ligt en lamellen aan de onderkant. In heel Nederland komen er zo'n 45 soorten voor.

Rond 1900 waren er nog veel onbemeste graslanden in Nederland. In de afgelopen eeuw zijn die wel grotendeels verdwenen en daarmee ook veel graslandpaddenstoelen. Heel veel wasplaten zijn dan ook uiterst

Foto: Klaprooswasplaat

zeldzaam geworden. Paddenstoelenliefhebbers gaan dan echt uit hun dak, vooral als ze misschien een klaprooswasplaat zien, die in veel Europese landen op de rode lijst staat.

Door van het grasland een reservaat te maken, willen de organisaties voorkomen dat het gebied toch bemest of bewerkt zou worden, wat het einde van de zwammen betekent. Je mag het gebied dan ook alleen in onder begeleiding of met een excursies.

Misschien eens een idee voor de volgende herfstvakantie?

Elisabeth Hoek

Natuurwerkdag 2013

Foto: Met zijn allen aan het werk

Zaterdag 2 november nam een recordaantal van ruim 14.000 mensen deel aan de nationale Natuurwerkdag, de grootste vrijwilligersactie in het groen. Dankzij de gezamenlijke inzet van vrijwilligers op 464 locaties in Nederland, kreeg het landschap een grote opknappbeurt.

Eén van die locaties was de Voorste Kreek in Hoek. Hier werkten we met ongeveer 250 mensen, waaronder heel veel jongeren. Naast leden van De Steltkluut waren er ook veel jongeren van Scouting EOS Hubertus en Scouting Doorman uit Terneuzen en Scouting 4 Ambachten uit Axel.

Op meerdere locaties werden samen met de buurtbewoners knotwilgen geknot en takkenrillen aangelegd. In het Hoekse bos (of Toorenbos) konden bomen worden omgezaagd. Hierdoor krijgen de bomen die blijven staan weer de ruimte om verder te groeien.

Naast al dit werken was er vooral ook tijd om leuke dingen te doen. Zo kon er geklommen worden in biennetten, die tussen de bomen waren opgehangen en kon je met een hoogwerker omhoog om zo het bos eens van bovenaf te bekijken. Natuur & Zo verzorgde een aantal interessante natuur excursies, en ging appeltjes bakken met de allerkleinsten. De scouting zorgde voor een broodje knakworst, soep en warme chocomelk.

Gedeputeerde Carla Schönknecht maakte samen met Lous Coppoolse (de voorzitter van Stichting Landschapsbeheer Zeeland) en Adri Paauwe (onze voorzitter) een wandeling langs de diverse werkplekken. Ze vond het erg leuk om te zien hoe alle jongeren met

veel enthousiasme in de natuur aan het werk waren.

En enthousiasme was er zeker, op één van de locaties werd in mum van tijd een aantal knotwilgen van alle takken ontdaan. Onder toeziend oog van één van de strenge, maar rechtvaardige begeleiders werd er zo hier en daar nog wat extra gezaagd om ook de laatste stronkjes netjes af te zagen. Als vuistregel geldt namelijk dat je een tak zo hoog moet afzagen als dat die dik is, is de tak bijvoorbeeld 5cm dik dan moet je hem ook ongeveer 5cm boven de knot afzagen.

Noemenswaardig is het ook dat een gezin uit Rotterdam naar Hoek is afgereisd om hier deel te nemen aan de natuurwerkdag. Speciaal omdat er in Hoek zoveel leuke activiteiten waren.

Naast de vele jongeren en vrijwilligers waren er ook een aantal maatschappelijke stagiaires die gedurende de dag op de diverse locaties meehielpen. Jongeren in de leeftijd van 14 t/m 16 jaar krijgen deze stage-opdracht van de middelbare school.

Wil je vaker mee gaan knotten?? Kijk dan eens in de agenda elders in dit blad of op onze website, want de knotgroep van De Steltkluut gaat vanaf de natuurwerkdag tot eind maart om de week op zaterdag knotbomen knotten of ander beheerwerk in het landschap uitvoeren. Je komt op tal van leuke locaties en er is altijd tijd om mini-excursies te houden of wat lol te maken.

Bas de Maat

De Gans

Foto: Grauwe gansfamilie

Ganzen zijn grote, zware watervogels, maar grazen heel veel op de wei en leven dan meer op het land dan op het water. Ze hebben sterke, vrij lange poten midden onder het lichaam, waarmee ze heel goed kunnen lopen. Ganzen eten alleen planten. Het woord gans wordt ook gebruikt voor de vrouwelijke gans. Het mannetje noemt men ganzerik of gent.

Foto: Snavel met zaagrand

Ganzen hebben een krachtige snavel met aan de bovensnavel een zaagrand. Volwassen vogels verliezen alle slagpennen tegelijkertijd en kunnen daardoor ongeveer 1 maand niet vliegen. Dit gebeurt in de zomer. Anders dan bij eenden hebben bij ganzen de mannetjes en vrouwtjes hetzelfde verenkleed. Het enige verschil is dat een vrouwtje een grotere hangbuik heeft dan een mannetje. In de broedtijd is dit heel goed te zien. Ganzen kunnen tot 30 jaar oud worden, maar

ze kunnen pas vanaf hun 3e levensjaar kuikens krijgen.

Gedrag

Veel ganzen zijn trekvogels, die in het hoge noorden broeden en in zuidelijker streken overwinteren. Sommige soorten vliegen zo twee keer per jaar zo'n 5000 kilometer. Begin oktober komen deze ganzen in Nederland aan. Ganzen trekken in families of in grote groepen.

Foto: Vliegende ganzen in V-vorm

Ze vliegen bijna altijd in een V-vorm. Daardoor kunnen ze makkelijker vliegen en sparen kracht en energie. Ze maken gebruik van de opwerveling uit de vleugelslag van de voorganger. De voorste vogel heeft het dus het zwaarst, maar de ganzen wisselen regelmatig van plaats. Tijdens het vliegen roepen de ganzen voortdurend met elkaar. De achterste ganzen moedigen de voorste aan om op snelheid te blijven. Een gans kan tot maximaal 46 kilometer per uur vliegen.

Vanaf half maart vliegen de meeste weer naar hun broedgebieden in Scandinavië (grauwe gans) of het noorden van Rusland (brandgans en rotgans). Omdat het in de zomer in het hoge noorden dag en nacht licht is, kunnen de ganzen hun vijanden goed in de gaten houden en groeit het gras ook lekker door. Zo is er lekker veel vers voedsel voor de kuikens. Maar niet alle ganzen gaan 's zomers naar het noorden. In 2008 broedden er 13 soorten ganzen in Nederland.

De dieren leven in een groep, waarvan er altijd een paar op de uitkijk staan. Normaal gesproken gaken de ganzen zachtjes. Dit geeft aan dat de dieren het naar hun zin hebben. Overdag is er voldoende voedsel te vinden op de graslanden en 's nachts biedt het water een veilige slaapplek. Als er een vijand nadert, slaan de ganzen op de uitkijk luid alarm. Vijanden van de gans zijn onder andere vossen, egels, eksters en kraaien, die vooral op de eieren en kuikens van de dieren uit zijn. Omdat de ganzen zo veel lawaai maken, werden ze vroeger als waakvogel gehouden. Ook de oude Grieken gebruikten ganzen al voor het bewaken van hun tempels.

Ganzen zijn monogaam, dit betekent dat paren hun hele leven bij elkaar blijven. Het nest bevindt zich op de grond. De

Foto: Ganzennest met 5 eieren

vrouwtjes bekleden het met dons, dat ze uit hun eigen borst plukken. Ganzen broeden in ongeveer vier weken hun eieren uit. De jongen verlaten het nest al snel na het uitkomen. De ouders houden ze nog wel warm en bewaken ze, maar de kleintjes zoeken al zelf hun eten.

Foto: Grauwe gans met kuiken

1. Grauwe gans / 2. Kolgans / 3. Dwerggans / 4. Toendrarietgans / 5. Taigarietgans / 6. Kleine rietgans / 7. Zwarte rotgans / 8. Rotgans / 9. Witbuikrotgans / 10. Roodhalsgans / 11a. Sneeuwgans donkere vorm / 11b. Sneeuwgans witte vorm / 12. Indische gans / 13. Nijlgans / 14. Grote Canadese gans / 15. Brandgans

Elisabeth Hoek